

כל הגדול מחברו

בחובו חסרונות ומאויים זרים והמשכות לגסות ועוביות שאין דוגמתם אצל הבינונים, שרק אז יצאל מהם, ועוד ירויח על ידם שימשיכוהו בכחם העז לרוממות עליונה, אם יתחזק במדתו להעלות את מהותו העצמית למקומה, לטייל בעדן גן חקרי דברים עליונים, וזוהר חדות ד' תהיה מעוזו. אבל אם ירצה להיות ככל המון בני תורה, ישפל הרבה מהם וירד לתוך עמקן של המדות הרעות, עד שימצא את עצמו נשחת מאד, עד שישוב להתכנס אל מדתו הרוחנית המיוחדת לו.

4. עין אי"ה ברכות פ"ו נ': אל יצא כשהוא מכושם לשוק, אר"א ברי' דר"ח ב"א ארי"ח נמקום שחשודין על משכב זכור. ההתהדרות המפנקת את הנפש היא מצד עצמה דבר הדור ונאות, אבל יהפך למגונה במקום שהוא דומה לכיעור ופריצות. וחוקי המוסר הנגדרים ג"כ מצד הטבע הישר, ראוי למי שמתגדל בחכמה, להיות נשמר מהם באורח נשגב יותר מהאיש ההמוני שהוא קרוב אל הטבע. אבל מי שכוחות נפשו רמים הוא מתעלה על הטבע, ע"כ חוקי המוסר שבו ג"כ ראויים להבנות מצד החכמה, והגנת הטבע מתבטלת ממנו. ע"כ כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, ואם לא תצורת מוסר חכמה ויראת ד' להרחבת התבונה מוכרח הדבר שיצאו פריצים גם בדרכי המוסר הטבעיים, ע"כ הוא בייחוד גנאי לת"ח.

5. קובץ א קכד':

ההתקשרות לאיזה תוכן היא מפלסת נתיב להחיים, אם התוכן הוא נעלה ונשגב כפי מדתו יהיו נתיבות החיים ג"כ נעלים ונשגבים, ואם התוכן הוא נמוך ושפל ערך יהיו לפיהו ג"כ נתיבות החיים נמוכים ושפלי ערך. אבל נתיבות יהיו להחיים בכל מקום שיש קשר קבוע לאיזה תוכן. האנשים הפשוטים והטבעיים קשורים הם יפה לעצמיותם החמרית, ובזה יש כבר לחייהם נתיב סלול על פי דרכם. היוצאים מגבולה של השדרה היותר נמוכה כבר יש להם תוכן אצילי מצד חיי המשפחה שלהם, אבל גם קשר זה הוא ג"כ טבעי וחמרי, ויש בו הרבה מגסות החיים. גדולי המדע והמוסר, הנפשות אשר נזדככו הרבה ונתעלו ממעל להשאיפות ההמוניות, מוכרח הדבר, שקישורם הרוחני למגמתם העליונה בחייהם יהיה קבוע כדי שיהיה לחייהם נתיב סלול. אצלם הקישורים הטבעיים אינם כפי כל המדה של האומץ הנהוגה בההמון הגדול, ואם פעם ישכחו את מעלתם העליונה, וירצו להשתוות עם ההמון הרגיל, יהיו הרבה ירודים ממנו, אותם הקשורים הטבעיים, שדים כדי לתן מסלול קבוע לחיי ההמונים, אינם מספיקים כלל לפלס נתיב לשמתם הגדולה ורבת הכחות של אנשי המעלה, וגדולי המחשבה והרגש, רק כשהם עומדים במעלתם הנעלה כבר נתיב חייהם סלול וכבוש במערכה יותר מעולה מהנתיבות ההמוניות. אבל כשהם ירודים מרמת הפסגה אשר להם, יכולים להיות אובדי דרך, ואומללים בחיים יותר מכל אמלל שבהמון. מה דגים שבים כיון שהם יוצאים ליבשה מיד מתים, כך ת"ח כיון שפירש מן התורה מיד מת. אצילי הרוח מוכרחים הם להיות קבועים וקשורים בבית חייהם, המלא אור וחיים עליונים. האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו, ואת אחיו לא הכיר, ואת בניו לא ידע, כי שמרו אמרתך, ובריתך יצרו.

6. קובץ ג' רל': כשמזדמן הדבר, ומתוך החשק להיות מאחז בדרגה עליונה אידיאלית ברצונו ובציור הכרתו, המדרגות הרגילות משתמטות ממנו, ונעשה שבור והרוס מאין תורה, מאין מוסר, מאין שלוח, מאין שמחה, מאין מעשים טובים, והוא בכ"ז עוסק בתפילה, מבקש מיוצרו כל צרכיו הגשמיים והרוחניים, צרכי עצמו וצרכי אחרים, מתפתח ע"י זה חוש האמונה בגדלו, וההכרה האלהית, שהיא אור העולם והחיים

1. קובץ ב' רצט: כל רוח הקודש מופיע מעורב בצחצוחי טומאה, שההופעה היותר עליונה של נשמת הקודש, שמתגלה בטהרת התורה של שכל העליון, מטהרת אותו. וכל מה שההופעה יותר עליונה, צחצוחי הטומאה הם ממין יותר חזק בדרגה דילהון, והמלחמה יותר חזקה. וגדולה נקמה שניתנה בין שתי אותיות במילתה, כמו שגדולה דיעה שניתנה בין שתי אותיות, אל דיעות ד', אל נקמות ד', אל נקמות הופיע. וצחצוח הטומאה היותר גדול הוא זה של גאווה, שמיטפל עם ההופעות החזקות. והוא הולך ומזדכך על ידי אור הענוה, הגדולה מכולן, הסמוכה לרוח הקודש, המהפכת אמ עצם רוח הגאווה לרוח קודש של גיאות ד', המגלה את עומק סוד הענוה מניצוץ של זיהרא עילאה ראדם הראשון, העולה מעל הארת אספקלריא המאירה. שהיא יסוד אור התורה שקיבל משה, הענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, מהר סיני, שהיא נובלות חכמה של מעלה. וגאותן של ישראל היא יסוד מלכות שמים, העולה על הראש לעת האוכל גש"י הלום, הנאמר ברות. וטבלת פיתך בחומץ. יסוד הגאווה, חמרא אכתפא דמאריה שוור, ואף כי היין בוגד גבר יהי, ושתויי יין משום גאווה נגע בה, והמפיק מגן בשעת גאווה סוגרין וחומתין צרות בעדו. וביצחק, שפחדו הוא אל טוב ד', נאמר ויבא לו יין וישת, ובביסום עליון זה של גיאות ד' עליונה, הוארה ברכת יעקב בלבושי עשו החמודות. וכל קרני רשעים אגדע, תרוממנה קרנות צדיק, ימין ד' רוממה, ימין ד' עושה חיל. ושאוור ורשב משום גאווה שבהם, הרגשת העוצם להפך את השאר אליו, והרגשת המתקנות שלו בתור חסד לאומים חטאת, אינם עולים לקרבן, ומתעלים הם על ידי אכילת הצדיקים, בדברי תורה שעל שלחנם, כטעם לש"ד השמן, שמוצא אור הטל של תחיית המתים גם למלאים גיאות ד', שהם הם שוכני עפר, הנעשים שכנים לעפר ועפרם ננער. ומתוך הדמן החסר ו"ו יצא אור גדול, המתהפך כעתר המהפך את התבואה, שנמשלה אליו דוקא תפילתו של יצחק, והעין והעצם יימלאו שניהם לטובה, במקום עששה מכעס עיני, ועצמי עששו, יימלא השם בשתי אותיותיו החסירות על ידי מציאות עמלק, מקור הגאווה הטמאה. וד' מלך גיאות לבש, על ישראל גאותו.

2. קובץ ח' קסט: ישנם צדיקים גמורים שיצר טוב שופטן, וכל מעמקי מהותיותם שקוע הוא בעומק הטוב, והאור האלהי הוא חופף עליהם בכל עת ובכל רגע. אמנם כדי שלא תתבטל מהם הבחירה לגמרי, וכדי שלא יומשכו החסדים יותר מדאי על-ידם עד כדי ביטול הגבורות, שהוא נגד בנין העולם ויסודו, ע"כ גם בחינת יצה"ר הוא אצלם ג"כ בדרך קביעות, והם ממתקים אותו בכל שעה, ואין להם מנוחה כלל. ולעומת זה הבינונים, שרק לעתים מתגבר בהם האור העליון וחשק נפשם אל הקדושה העליונה, גם הנטיה היצרית שלהם אל צד הרע היא ג"כ רק לפעמים, ועתים רחוקות מתגלה בהם. אמנם זמן המלחמה התדירית המתגלה בצדיקים הגמורים, הרי הולכת ומתמתקת, עד שהם מגיעים למדת האבות, שהקב"ה הטעימם מעין עוה"ב שהיא ברכת הכל, שכל עצמיותם מתהפכת לטוב גמור, וצד הגבורות שבהם איננו כ"א גבורות מתוקות, שהן בונות את העוה"ז בתיאור בנין עולם של עוה"ב, שנועם ד' מתגלה עליו. נעימות בימינך נצח.

3. פינקס הדפים ב' 13: מי שמרגיש בנפשו שהוא צריך הארה אלהית מרובה, לימודי מוסר רבים, והתבוננות תבונה רבה, אל ישיא את נפשו לומר שישליך מעליו משא זה ויהי' ככל בני אדם, וככל המון בני תורה יעסוק כולו או רובו בענינים המעשיים ודי לו, כי כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, ולעומת ההכנה הגדולה שיש לו לעילוי ורוחניות, כן טמונים

הולכת ומתגברת בקרבו, וסוף סוף יבא לאותה המדה העליונה של - ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור.
רלא. ת"ח מארין דרזין, הקב"ה נותן להם כח גדול בנפש הבהמית שלהם, כדי שיצטרכו דוקא אותה האש העליונה של רזי תורה כדי לזככה, וממילא כחה אחר הזיכרון הוא חזק הרבה יותר, כמו שבעולם בכלל ישנם בהמות חזקות הרבה מהאדם. ומזה בא ההכרח לת"ח, שאור ד' הרזי קרוב ללבבם, שלא יעזבו את דרכם להסתפק בפשטין דאורייתא, כי להם עומד הדבר בסכנה נפשית, שלא תזוכך נפשם הבהמית ע"י אותו האור הפושר לעומת עזותה של נפש הבהמית אשר להם.

7. קובץ ג' קנז': כשהאדם מתכבד בעולם, ולבו דואב בקרבו על מה שהעולם מוטעים בו, יגנוז אותו הדאבון וישתמש בו לשמח בעת אשר יזדמן שיקבל איזה עלבון. הנעלבים ואינם עולבין, שומעים חרפתם ואינם משיבין, עושים באהבה ושמיחים ביסורים, עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.

8. מדבר שור עמ' קיג-קיד:

אמנם גם התכלית הכללית של ישראל אינה דומה לתכלית הכללית של כל אומה ולשון. כי התכלית של כל אומה, היא חלקה המיוחד לה בהשלמת השכלול של עולם המעשה. כי במעשה בראשית נאמר: "אשר ברא אלהים לעשות" ופי' חז"ל: לתקן ולשכלל, החרדל צריכין למתקיה, והוא משל קל, מורה אל כל הנמצאים והכוחות הטבעיים שהם משתלמים ומשתכללים ע"י הנסיונות והמדעים שהולכים ומתרחבים, להועיל למצב הישוב המדיני, ועולים במעלות בכל דור ודור ע"י חכמי עם ועם, כפי אשר הוכן זה מראשית הבריאה, מהקורא הדורות מראש ית"ט, שיצא כל דבר וענין מועיל בזמנו ודורו. והוא נכלל בכלל מאמרם ז"ל במדרש ע"פ: "קץ שם לחשך" יט, "זמן נתן (הקב"ה) לעולם כמה שנים יעשה באפילה" כ, והיינו האפילה הכללית מחושך הדעות. והה"ד על כל דבר פרטי, שיציאתו לאור תהיה מועלת מעט או [הרבה] להאיר ולהועיל בעולם, שם השי"ת מראש מקדם הקץ מתי יצא להשלים בעת הראוי ע"פ התכלית הכללית, הראויה לפי חכמתו העליונה, ע"כ חתם דבריו כנותן טעם, "ולכל תכלית הוא חוקר" ט. אמנם חלק השכלול המיוחד לישראל הוא לדעת את השי"ת, ולתקן עולם במלכותו ית', השכלול הרוחני של העולם, וזוהי תכלית האומה בכללה. והנה הסדר נותן שתהיה נקבעת תחילה התכלית הכללית, ואח"כ התכלית הפרטית, וע"ז היתה קביעת יציאת מצרים, ומתן תורה, שבשניהם נתעלו ישראל מעלה על גבי מעלה, שביציאת מצרים נקבע בהם טפוס התכלית הכללית, ואח"כ נתעלו למדרגת מתן תורה ונקבעה בהם התכלית הפרטית, עד שנעשה כל אחד ואחד כעולם מלא. ע"כ איכא מ"ד שכח מתן תורה גרם שלא יהיה מלאה"מ שולט בהם, כי אין הכליון שולט כ"א בפרטים ולא בכללים, וכיון שנתעלו למדרגה שכל אחד ואחד היתה נקבעת בו תכלית נשגבה, כמו שהוא בכל הנמצאים בכללותם, אי אפשר שיכלה אפילו אחד מהם, כי דבר כללי אינו בטל. אמנם זה הכבוד נקבע אפילו בגופותם, ונסתלק מהם בחטא העגל, אבל עכ"פ נשאר לעד בנפשותיהם, ע"כ לא ידח ממנו נדח, והכתוב אומר: "והנעותי בכל הגוים את בית ישראל כאשר ינוע בכברה ולא יפול צרור ארץ". והנה כמו שאמרו חז"ל באדם פרטי: "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו", כן הוא באומה בכללה. כי מי שגדול מחבירו כוחותיו גדולים יותר, ופעולותיו עושות רושם יותר גדול, ע"כ אם ירע ויקלקל, ימצא מקום לפרץ רחב יותר גדול. כמו כן באומה בכללה, לפי גודל ערכה של האומה

הישראלית וקדושתה נמצא מקום ליצר לקטרג, מה שא"כ באומות הרחוקות מזה בערך, וכדחז"ל: "ולא עוד אלא שמניח אוה"ע ומתגרה בישראל" כד, ואע"פ שסוף כל הקלקולים להיות מתוקנים, והמעלה העליונה תחזור לישראל כאשר יאתה, אך לפי רוממות המעלה, יש טורח וכובד גדול בהשגת המדרגה הכללית. אבל גם דבר זה השי"ת חשבה לטובה, כי המכשולים כשמזדמנים בטבע מצד רוממות המעלה, לבד מה שאינם חסרונות מוחלטים, מפני שהם באים מצד מעלה ויתרון, עוד יש יתרון בזה, שכח הקדושה יוצא מהכח אל הפועל לתקן מכשול, באופן נשגב ונמרץ, ומזה יתקלס עילאה, כענין בא דבר עבירה לידו ופירש הימנה שנותנים לו שכר כעושה מצוהכה, כי הטוב שמתעורר לתקן הרע בפועל, הוא קונה לו מציאות יותר חשובה. ובמדרש במדבר רבה ע"פ: "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל", זש"ה: 'הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה', למה הדבר דומה לפלטין שהיתה בנויה ע"ג הספינות, כ"ז שהספינות מחוברות פלטין שעל גביהן עומדת, כך 'הבונה בשמים מעלותיו', כביכול כסאו מבוסס למעלה (ואולי צ"ל מבוסס לשון בסיס), בזמן שישראל עשוין אגודה אחת" כח. והנה עיקר הדרשה סובבת ע"מ שאמר: "אספה לי" לשון אסיפה, דהיינו קיבוץ ואחדות, מ"מ צריך ביאור מאי קמ"ל שהשלום יפה, ועוד אסיפה זו נאמרה רק בזקנים, ודברי דרשתם נראה שסובבים על כללות האומה כלה. ועצם תוכן המשל לפלטין הבנויה ע"ג ספינות, ראוי שיובן בדיוק, אחרי שלקחו למשל דוקא דבר הרחוק מהמציאות.

9. קובץ ג' שמב:

הצדיקים שהם רחוקים מן החטא, אינם יכולים לצייר את עומק הגנות של החטא כמו הבינונים, שהם קרובים אליו וצריכים הם ממנו שמירה מעולה. אמנם ריחוק זה של החטא אשר לצדיקים, המביא להם מיעוט הכרה ברוח המזוהם של החוטא, גורם להם ג"כ תכונה של נטיה כלפי חסד וחפץ של סליחה, וחפץ זה מועיל לאמץ את לב נואשים ולפתוח שערי תשובה.

10. קובץ ז' לח':

היצר הרע הגדיל לעשות, שמניח אומות העולם ומתגרה בישראל. אין הגירוי מצוי אלא במקום שיש ניגוד. התוכן הגויי הוא כולו יצר הרע, אין שם מקום לגירוי. גם החיים המסודרים הגויים הנם מסודרים רק ביחס לחלקיהם הפרטיים, שהם מתאימים זה לזה, ומזה יוצא הסיודור והחיים שהם בתבנית המוסר והצדק, אבל בתוכיות האופי, כל החיים המהותיים אומרים רשעה. זאת היא תכונתה של הקיבוציות הגויית, שעדיין לא קלטה אליה את האור האנושי של צלם אלהים, שנמצא רק בפרטים, חסידי אומות העולם שיש להם חלק לעולם הבא. ולא יהיה שריד לבית עשו, ולא לכל עשו, לאפוקי אנטוניוס וקטיעה בר שלום וחבריהם, שאינם מקבלים את יניקתם מהכללות הלאומית הקיבוצית שלהם, אלא מזיו הנשמה הכללית של האדם, שמשרה את הארתה על יחידי הסגולה שבל (-לכאורה צ"ל שבכל) עם ובכל דור. והיסוד הקיבוצי אמנם הוא פועל בכל זה על האופי היחידי. והגירוי היצרי אינו מצוי כי אם מצד הניגוד התוכי להתקוממותה של הרשעה, וההתגברות הפנימית של חפץ ביעורה מן העולם. על כן ישראל נתונים תמיד במצב של מלחמה מוסרית פנימית, וכל מי שנשמת ישראל יותר חיה בקרבו, מלחמתו יותר עזיזה ויותר מורגשה ומלאה ענין, כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו. רבות רעות צדיק, ומכולם יצילנו ד'. ד' לא יעזבונו בידו, ולא רישעונו בהשפטו.